

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО ТА КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ

05.03.2026

Я-ОРІЄНТИРИ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (УКРАЇНСЬКА МОВА, УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНІ ЛІТЕРАТУРИ)

Адаптаційно-ігровий цикл навчання (1–2 класи)

Основний цикл навчання початкової освіти (3–4 класи)

Адаптаційний цикл базової середньої освіти (5–6 класи)

Цикл предметного навчання базової середньої освіти (7–9 класи)

Профільна середня освіта (10–12 класи)

Я знаю:

українську абетку, звуки й букви, основи звукового аналізу

будову тексту (зачин, основна частина, кінцівка), види текстів (розповідь, опис, міркування)

що мова є засобом спілкування, пізнання світу та самовираження

основні норми української літературної мови та правила їх використання

основні характеристики інформації: достовірність, повнота, неупередженість, актуальність, культурний контекст

як будуються речення, де ставиться крапка, знак питання, знак оклику

як слова допомагають будувати речення і висловлювати думки

основні одиниці мови та їхні функції в спілкуванні

всі частини мови, їхні морфологічні особливості

принципи академічної доброчесності, авторського права, розпізнавання маніпуляцій та фейків

Таксономія Блума*

Відтворення	Розуміння	Застосування	Аналіз	Оцінювання	Створення
Перекажи	Поясни	Визнач	Порівняй	Оціни	Уклади
Визнач	Схарактеризуй	Скористайся	Розрізни	Запереч	Розроби
Назви	Порівняй	Обрахуй	Переконайся	Обґрунтуй	Удоскональ
Прочитай	Розрізни	Продемонструй	Визнач	Поінтерпретуй	Утвори
Повтори	Проілюструй	З'ясуй	Оптимізуй	Передбач	Забезпеч
Упізнай	Парефразуй	Установи	Трансформуй	Прорейтингуй	Згенеруй
Підкресли	Узагальни	Досліди	Діагностуй	Валідизуй	Сформулюй
Обери	Наведи приклад	Персоналізуй	Класифікуй	Доведи	Організуй

Індикатори сформованості критичного мислення

- **Уточнення початкових категорій**
 - Формулювання запитань
 - Аналіз аргументів
 - Утримування запитань і самої ситуації в голові
- **Обґрунтування рішення**
 - Оцінювання надійності джерел інформації
 - Проведення спостережень і оцінювання висновків про результати спостережень
- **Формулювання висновків**
 - Побудова та оцінювання дедуктивних висновків
 - Побудова та оцінювання індуктивних висновків
 - Оцінювання сили аргументів та обґрунтованості висновків
- **Додаткове уточнення**
 - Визначення понять й оцінювання дефініцій
 - Виявлення припущень
- **Припущення та інтеграція**
 - Формулювання припущень (гіпотез)
 - Інтеграція інформації

КРИТИЧНЕ
МИСЛЕННЯ

КРИТИЧНЕ
МИСЛЕННЯ

Як розвинути критичне мислення

1. Зробивши висновок, запитайте, на чому він ґрунтується. Не приймайте якоїсь думки за правду тільки тому, що вона вам подобається чи здається достовірною. Висновки мають ґрунтуватись на доказах, а не на почуттях чи вподобаннях.
2. Одним з основних сигналів того, що існує ризик ухвалити некритичне рішення, є наявність сильних емоцій та почуттів. Надмірна емоційність має стати показником, що сповіщає про високий ризик помилки. Отож, якщо маєте можливість, уникніть у такій ситуації будь-яких серйозних висновків та рішень.
3. Шукайте нову інформацію. Ознайомлюйтеся з різними джерелами — це допоможе розширити розуміння світу та покращити навички критичного мислення. Оцінюючи аргументи, шукайте логічні помилки, недоліки в міркуваннях та упередження. Так ви зможете визначити сильні та слабкі доводи суперечки, щоб зробити обґрунтований висновок.
4. Прискіпливо оцінюйте джерела. Прочитавши допис чи статтю, якою хтось поділився в соцмережах, або ж отримавши дані, пов'язані з роботою, запитуйте себе про те, хто є джерелом цієї інформації та чому ви маєте йому довіряти.
5. Розглядайте декілька точок зору. Кожен керується власними мотивами. Тому, коли хтось надає вам інформацію, подумайте, чи є інші сторони історії, і спробуйте з'ясувати їхню точку зору.
6. Будьте допитливими. Часто некоректні висновки та рішення ми робимо просто тому, що полінувались поставити кілька уточнювальних запитань, які б допомогли нам виявити інформацію, що була легко доступною і критично для нас важливою.

Пам'ятайте: критичне мислення має стати для вас повсякденною навичкою.

<https://ukd.edu.ua/news/navchannya/6-porad-shchob-rozvynuty-navychku-krytychnoho-myslennya>

Сократівське опитування

Уточнення понять:

- Що ти маєш на увазі?
- Чи можеш навести приклад?

Перевірка припущень:

- Яке припущення лежить в основі цієї думки?
- А якщо це припущення помилкове?

Наслідки та результати:

- Що впливає з цього твердження?
- Які можливі наслідки цієї ідеї?

Альтернативи та інші точки зору:

- Чи є інший спосіб подивитися на це питання?
- Що сказали б ті, хто не погоджується?
- Як би ти це пояснив людині з іншою культурою або досвідом

Докази та аргументи:

- Які докази підтримують цю ідею?
- Наскільки надійне джерело інформації?

Мета та цінності:

- Яка мета цього міркування?
- Чи це справедливо для всіх сторін?

Креативність і творчість

Хоча поняття "креативність" і "творчість" дуже близькі за змістом, усе ж вони мають певні відтінки у значенні.

Основою творчого процесу є натхнення автора, його здібності. Тобто творчості не існує без натхнення. У свою чергу, основою креативності є прагматизм, тобто доцільність, корисність вихідного продукту.

Компетентнісна модель креативного мислення

- PISA визначає **креативне мислення** як компетентність особистості продуктивно залучатися до генерування, оцінювання й вдосконалювання ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях і дієвий прояв фантазії.
- У межах кожної галузі людині може знадобитися використання **трьох процесів** креативного мислення, пов'язаних з ідеями: продукування різноманітних **ідей в якомога більшій кількості**, генерування якомога **більш оригінальних ідей**, оцінювання й **удосконалення** власних **ідей** чи ідей інших.
- **Дві змістові категорії** – «**Креативне вираження**» (тут креативну діяльність характеризують «оригінальність, естетичність, фантазія, афективний намір і реакція») та «**Створення знань і креативне розв'язання проблем**» (тут креативна діяльність – це засіб досягти “найкращого результату”, що означає створення оригінальних, інноваційних, ефективних і корисних рішень). У межах кожної змістової категорії виділено по **дві** самостійні **галузі**, де людина може виявити креативність: **письмове й візуальне вираження та розв'язання соціальних і наукових проблем**.

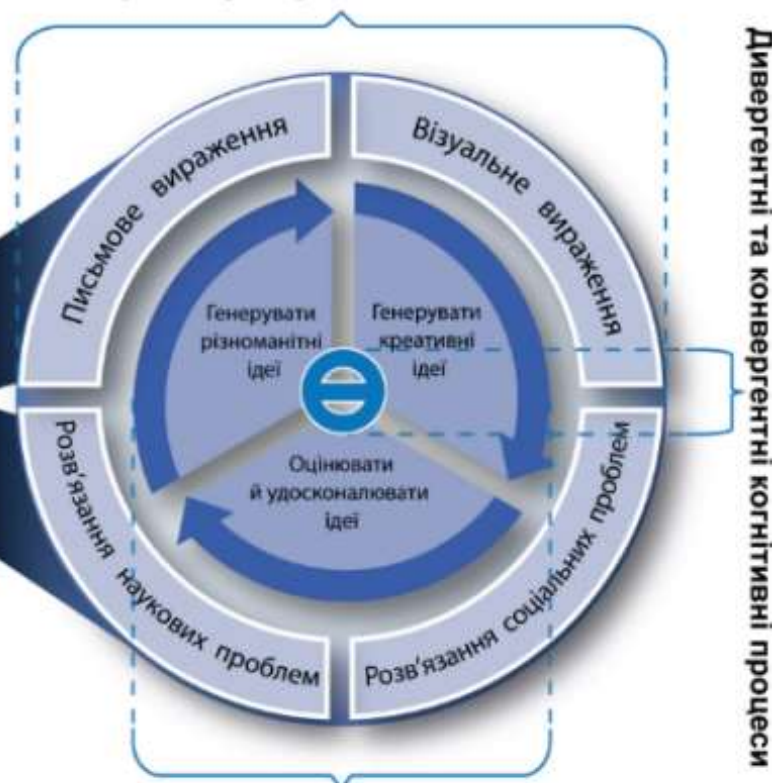
Компетентнісна модель креативного мислення

Креативне мислення – це компетентність продуктивно залучатися до генерування, оцінювання та вдосконалювання ідей, результатом чого може стати прийняття оригінальних та ефективних рішень, поступ у знаннях і дієвий прояв фантазії.

«Малу», або «буденну» креативність, (англ. 'Little C' creativity) можуть мати майже всі люди, які здатні хоч якось креативно мислити.

Чотири галузі креативного мислення

**Компетентнісна модель PISA:
три аспекти креативного мислення**

Приклад Василя Терещенка

ПРИКЛАД №1: НАЗВИ ДО ІЛЮСТРАЦІЙ

Завдання з креативного мислення були організовані в блоки на основі спільного стимулу. Кожен блок змінювався залежно від процесу створення ідей, змістової галузі та кількості завдань. Усього у PISA-2022 18 блоків .

Наприклад, блок **"Назви до ілюстрацій"** містить 2 завдання, що стосуються галузі *письмового вираження*. У другому завданні цього блоку учнів / учениць просять запропонувати **три різні назви для абстрактної ілюстрації з великою книгою, розміщеною на природі** (процес генерування різноманітних ідей).

Завдання може бути не зараховане, зараховане частково або повністю, залежно від того, чи достатньо відрізняються запропоновані три ідеї одна від одної. Щоб отримати повний бал за завдання, усі ідеї мають бути доречними й відрізнятися одна від одної.

PISA 2022

Назви для ілюстрацій
Завдання 2 / 2

Спочатком з наведеною справою ілюстрацією. Потім прочитайте завдання та введіть Ваші відповіді у вказані місця.

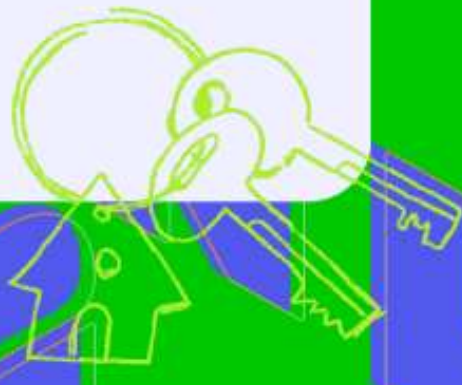
Придумайте 3 різні назви для наведеної справи ілюстрації. Назви повинні бути максимально різними.

Назва 1

Назва 2

Назва 3

Креативне мислення в PISA-2022

Креативне мислення:
на основі матеріалів
міжнародного
дослідження якості
освіти PISA-2022

**КРЕАТИВНЕ
РОЗВ'ЯЗАННЯ
ПРОБЛЕМ
PISA**

